

## บทคัดย่อ

เมล็ดพันธุ์ข้าวที่จำหน่ายอยู่ในตลาดกว่าร้อยละ 90 ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานอย่างเป็นทางการ งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเชิงพาณิชย์ให้ได้มาตรฐานไม่ต่ำกว่ามาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นพันธุ์จำหน่ายของกรมการข้าว โดยพัฒนาระบบการรับรองกระบวนการการผลิต เน้นที่การรับรองมาตรฐานแปลงปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าว ภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มบุคคล 3 ฝ่าย คือ ร้านค้า เป็นฝ่ายการตลาด กลุ่มเกษตรกรที่เป็นลูกแปลงของร้านค้าเป็นฝ่ายผลิต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เป็นฝ่ายวิชาการควบคุมมาตรฐานการผลิต เรียกว่าพันธมิตธุรกิจ ได้ปฏิบัติการทดลองการตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานแปลง ในฤดูนาปี ปีเพาะปลูก 2557 พื้นที่ปฏิบัติการเท่ากับ 1,418 ไร่ ในจังหวัดสุพรรณบุรี และพิจิตร ซึ่งผลการศึกษาชี้ถึงตัวแปรสำคัญที่กำหนดระดับประสิทธิภาพของการตรวจประเมินแปลงปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวเชิงพาณิชย์ ได้แก่ (1) การรับรองมาตรฐานกระบวนการการผลิต ต้องทำควบคู่ไปกับการรับรองมาตรฐานผลผลิต และการรับรองมาตรฐานแปลงต้องเป็นส่วนหนึ่งของระบบรับรองมาตรฐานกระบวนการการผลิต จึงจะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างร้านค้าและกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวทำการตรวจประเมินแปลงอย่างจริงจัง (2) การเพิ่มจำนวนคนตรวจแปลงที่มีศักยภาพในการตรวจประเมินแปลงเทียบเท่าเจ้าหน้าที่ของกรมการข้าวเป็นเงื่อนไขจำเป็นของระบบรับรองมาตรฐานแปลง (3) แบบตรวจประเมินแปลงต้องสามารถบอกได้ว่าแปลงผ่านมาตรฐานต้นข้าวพันธุ์ปน ข้าวเมล็ดแดง และวัชพืชร้ายแรง หรือยังหลังจากการตรวจประเมินสิ้นสุดลง (4) ตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อผลการประเมินแปลง คือ จำนวนและการกำหนดจุดสุ่มตรวจ ที่จะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของสภาพการเพาะปลูกของต้นข้าวในแปลง ข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการนำระบบรับรองมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวสู่การปฏิบัติเชิงพาณิชย์ที่เป็นรูปธรรม คือ การขับเคลื่อนระบบรับรองมาตรฐานนี้ควรอยู่บนฐานของความร่วมมือระหว่างสมาคมผู้รวบรวมและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวกับกรมการข้าว ไม่เพียงแต่เรื่องการรับรองมาตรฐานนี้เท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์หลักของภาคเอกชน หรือการพัฒนาพันธุ์ข้าวในอนาคต

คำสำคัญ : เมล็ดพันธุ์ข้าว การรับรองมาตรฐาน พันธมิตธุรกิจ คนตรวจแปลง

## Abstract

More than 90% of rice seed in the market was not formally certified . The main objective of this study was to develop an appropriate pattern of producing commercial certified rice seed whose standard would not less than the rice seed standard of the department of rice by developing the production process certification system focusing at field certification. The movement of this certification system would be under cooperation among 3 parties : entrepreneurs responsible for marketing , contracting farmers responsible for production and local personals of the department of rice responsible for quality control. This cooperation was called commercial partners. The area of study were the rice seed field in the wet season of the 2014 crop year in Suphanburi and Phichit provinces covered 1,418 rais. The results of study indicated that the main factors determining efficiency level of field appraising were (1) the process certification must be implemented alongside with the product certification where field certification should be a part of the process certification. This would create cooperation between entrepreneurs and their farmers in appraising their rice seed field seriously. (2) Increasing in the number of field appraisers whose field appraising potential equivalent to the potential of the department of rice personal's would be the necessary condition of the success of the field certification . (3) The appraising form must be able to indicate whether or not the field has passed the standard criteria of the numbers of other variety , red kernel and any other violent weeds right after the inspection ended. (4) Key factors determining an appraisal results were number and the determination of the random inspecting points which must be the good representative of cultivation condition of rice in the field. Recommendations to guidelines for implementing this certification system efficiently would be that any movement of this system should be on closely participation basis between department of rice and the association of the collectors and sellers of rice seed not only the certification issue , but also the cooperation in production of the foundation rice seed and or breeder seed of private sector in the future.

Key words : rice seed , certification , commercial partners , field appraiser